

REPUBLICA MOLDOVA – NATO, ÎNTRE POLITICA NEUTRALITĂȚII ȘI NECESITATEA COOPERĂRII

Vasile CROITORU¹

MOLDOVA AND NATO: BETWEEN NEUTRALITY AND THE NEED FOR COOPERATION

The policy of neutrality has played different roles in different historical periods and each time has been adapted to a particular security environment. Each declared neutral country has its historical, geographical and geopolitical reasons to assume such a policy. Neutrality rests upon the principle of sovereignty: any sovereign state has the right to remain neutral in a war between other states, at least if it is not bound by conventional engagement contrary. Neutrality creates special peace-time rights and duties that come to an end with the outbreak of the war or the time when a neutral state decides to enter the war. The neutrality status equally protects neutrals and belligerents, prohibiting both from direct or indirect acts of belligerence. Such a status applies to state entities, but not territories. Permanent neutrality may be conventional (arising from the provisions conventions or treaties) or voluntary. In the latter case, the neutral state can become belligerent of its own volition, while the conventional neutrality requires the consent of other states which are parties of that treaty or convention.

Abordarea teoretică a neutralității

Politica de neutralitate a jucat diverse roluri în diferite perioade istorice și de fiecare dată a fost adaptată unui anumit mediu de securitate. Fiecare țară care se declară neutră are motivele ei istorice, geografice și geopolitice, pentru a-și asuma o astfel de politică. Pentru a descifra esența politicii de neutralitate, ca parte a politicii externe, pe dimensiunea securității militare, e necesară o explicare a conceptului de neutralitate.

Termenul de neutralitate provine din latina medievală, de la latinescul *neuter*

(nici unul, nici celălalt) și a fost definit ca situație a statelor care în timp de război nu iau parte la luptă, ci continuă să întrețină relații pașnice cu toate statele, inclusiv cu beligeranții [1, p. 311]. În sensul strict al cuvântului, neutralitatea este opțiunea unor state de a nu participa la război și poate fi pusă în aplicare în momentul izbucnirii unui conflict armat. Neutralitatea este fondată pe suveranitatea statelor, orice stat suveran are dreptul de a rămâne neutru într-un război între alte state, cel puțin dacă el nu este legat printr-un angajament convențional contrar. Neutralitatea implică stricta egalitate de tratament față de toți beligeranții.

¹ Vasile CROITORU, doctorand, Catedra de politologie, Facultatea de Relații Internaționale, Științe Politice și Administrative, Universitatea de Stat din Moldova.

Dicționarele de specialitate definesc neutralitatea ca fiind „poziția de neamestec a unui stat și menținerea unor raporturi de pace cu părțile angajate în conflicte armate” [2, p. 496]. Neutralitatea este cel mai bine definită de contrastul cu alianțele militare, care implică obligația apărării colective [3, p. 225]. Neutralitatea creează drepturi și îndatoriri speciale, care, de regulă, nu există în timp de pace și care iau sfârșit odată cu încheierea războiului sau în momentul când statul neutru hotărăște să intre în război [4, p. 267] ori izbucnește un război între statul neutru și unul din beligeranți.

Neutralitatea este astfel strâns legată de starea de război, regulile care guvernează neutralitatea raportându-se direct la reglementările privind modul de ducere a războiului. Elementele ce caracterizează situația unui stat neutru sunt abținerea și imparțialitatea. Abținerea se referă la obligația statului neutru de a nu acorda, direct sau indirect, niciun fel de ajutor în ducerea războiului vreunui stat beligerant, iar imparțialitatea constă în obligația statului neutru ca, în relațiile sale de orice natură cu statele beligerante, să păstreze o strictă egalitate de tratament, pentru a nu crea o situație mai avantajoasă din punct de vedere politic sau militar vreuneia dintre părți, actele de bunăvoință numai față de unul din beligeranți fiind considerate acte de reavoință față de celălalt.

Atitudinea de abținere și imparțialitate a statului neutru îl îndreptățește însă pe acesta în a pretinde din partea statelor beligerante respectarea inviolabilității teritoriului său, precum și a libertății relațiilor sale comerciale cu toți beligeranții. Statul neutru este îndreptățit să impună statelor beligerante respectarea statutu-

lui său internațional, putând lua în acest scop orice măsură pe care o consideră necesară, inclusiv respingerea prin forță armată proprie a oricăror atingeri aduse regimului său de neutralitate.

Prin neutralitate se înțelege o conduită a unui stat față de două sau mai multe subiecte de drept internațional, angajate într-un conflict, prin care statul respectiv se abține să întreprindă acțiuni care ar prejudicia interesele uneia dintre părțile participante la conflict.

În evoluția istorică, conceptul de neutralitate și-a extins semnificația de la sensul clasic, prin elaborarea conceptului de neutralitate permanentă, ceea ce reprezintă statutul juridic al unui stat, în virtutea căruia este interzis neutrului să participe la un viitor conflict armat [5, p.44]. Este vorba de o neutralitate față de toate conflictele armate. Conform dreptului internațional, neutralitatea permanentă este atribuită statului care se angajează să rămână neutru față de orice război care ar interveni și să ducă o politică generală în acest sens. Instituirea neutralității permanente se face în baza unor acte interne ale statului care își asumă acest statut (constituția statului, declarații politice sau acte legislative), urmate de acte internaționale de recunoaștere și garantare a statutului din partea altor state, în special a marilor puteri, exprimate individual sau colectiv.

Statutul de neutralitate permanentă implică unele obligații și drepturi pentru statul permanent neutru, precum și, cor relativ, drepturi și obligații pentru statele care au recunoscut sau garantat statutul respectiv în favoarea unui anumit stat.

După cum se observă, statutul de neutralitate protejează în egală măsură neutrii și beligeranții, interzicând atât uno-

ra, cât și altora să îndeplinească mutual acte de beligeranță directe sau indirecte. Un asemenea statut se aplică entităților statale, dar nu unor teritorii. Astfel, neutralitatea permanentă, implicând obligațiile menționate, se deosebește de neutralizare. Prin neutralizare se urmărește scoaterea teritoriului neutralizat din sfera acțiunilor militare, adică se demilitarizează. Dacă, nu se instituie, ori nu se prevede printr-un acord semnat de părți teritoriul demilitarizat, acesta poate deveni teatru de război. Pe teritoriul neutralizat nu se aplică interdicția staționării de trupe naționale, dar în cazul demilitarizării, aceasta constituie una dintre condițiile principale [6, p. 292].

Principalele obligații ale statelor care și-au declarat statutul de neutralitate permanentă sunt:

- să nu participe la niciun conflict armat;
- să-și păstreze starea de neutralitate în timp de război;
- să nu participe la niciun fel de alianțe politice sau militare ori să-și asume obligații care au drept scop pregătirea războiului;
- să nu permită folosirea teritoriului lor pentru amplasarea de baze militare străine, rampe de lansare a rachetelor și alte asemenea obiective militare;
- să nu dețină, să nu producă și să nu experimenteze arme nucleare sau alte arme de distrugere în masă;
- să ducă o politică de colaborare pașnică și să întrețină relații amicale cu celelalte state.

Neutralitatea permanentă nu este limitată în timp și nu este legată de vreun anumit război. Un stat cu statut de neutralitate permanentă are dreptul de a menține forțe armate, construcții de

apărare etc., iar, în caz de încălcare a neutralității sale, el este obligat să folosească forța cu scop de autoapărare.

Conținutul neutralității permanente a suferit modificări în decursul timpului. Astfel, când normele dreptului internațional recunoșteau statelor dreptul de a duce război, neutralitatea permanentă s-a cristalizat ca o instituție corespunzătoare exclusiv perioadei războiului. Însă din momentul când normele imperative ale dreptului internațional au interzis statelor dreptul de a declanșa războiul de agresiune, fizionomia neutralității permanente s-a modificat prin apariția altor concepte. Așadar, în opoziție cu neutralitatea permanentă se găsește conceptul de neutralitate ocazională, care reprezintă statutul juridic al unui stat bazat pe neparticiparea sa la un conflict armat existent între alte state. De fapt, definiția neutralității permanente indică, în fond, faptul că ea nu face decât să prevadă viitoarea neutralitate ocazională. Prin aceasta, cele două noțiuni se suprapun parțial, fără a se acoperi în întregime. Neutralitatea ocazională a apărut ca expresie a voinței unor state de a ocroti populația proprie de consecințele confruntărilor armate, a căror frecvență era îngrijorătoare [2, p. 137].

Neutralitatea permanentă poate fi convențională (decurge din dispozițiile unor convenții ori tratate) sau voluntară, dar, în acest caz, statul neutru poate deveni beligerant prin propria-i voință, în timp ce în cazul neutralității convenționale, nu poate face aceasta, fără acordul celorlalte state-părți la tratat ori convenție. În literatura de specialitate, mai pot fi întâlnite noțiunile de neutralitate perfectă, imperfectă și chiar noți-

unea de neutralitate activă (de curând apărută), care definește rolul jucat de statele neutre în prevenirea declanșării conflictelor armate și în lupta pentru salvagardarea păcii și înțelegerilor mutuale. Astfel, pot fi atribuite mai multe sensuri noțiunii de neutralitate, și anume: neutralitate permanentă, neutralitate eventuală, neutralitate imparțială, neutralitate diferențiată, neutralitate pozitivă/activă [7, p.9].

După cum se observă, există mai multe accepțiuni cu privire la neutralitate. În general, neutralitatea e atribuită politicii externe pe dimensiunea militară. Pentru unele state neutralitatea poate deveni un element de bază al politicii externe, iar conținutul neutralității permanente s-a extins de la situația de război și la cea de pace.

Circumstanțele care au declanșat apariția neutralității, precum și a regulilor care o caracterizează, s-au schimbat semnificativ, în special, în a doua jumătate a secolului al XX-lea, prin faptul că:

- societatea internațională s-a ramificat foarte mult și a devenit mult mai complexă;
- diferențierea efectuată de dreptul internațional clasic între noțiunea de pace și de război a dispărut;
- metodele juridice de prevenire a inamicului la începerea ostilităților și cele de încheiere a acestora nu mai sunt cercetate sau au fost abandonate (de menționat faptul că în niciunul din cele peste 150 de conflicte armate care au avut loc în perioada postbelică nu s-a utilizat practica avertismentului prealabil);
- dreptul internațional contemporan interzice amenințarea cu forța și recurgerea la forță;
- starea de război, care genera pune-

rea în aplicare a dreptului internațional umanitar și care formează o condiție de aplicare a dreptului de neutralitate, nu mai este declarată.

Ca urmare a analizei succinte, se poate observa că neutralitatea a devenit astăzi un concept eminent politic, valabil atât în timp de pace, când se pretinde că toate părțile aflate în conflict vor fi tratate de o manieră nediscriminatorie, cât și în timp de război. Neutralitatea este pe cale să devină, o atitudine facultativă, pe care statele terțe și-o rezervă pentru a o adopta în funcție de împrejurări și independent de calitatea formală a conflictului.

Dimensiunea istorică și juridică a neutralității

Neutralitatea este tot atât de veche ca și războiul, iar originile acestei instituții trebuie să fie căutate în cutumă. Dreptul neutralității este o urmare a dreptului războiului, având la origine mai curând înțelesul de a rămâne neutru, adică de sustragere sau scutire de efectele ori influențele stării de război [8, p.107]. Încă din Antichitate sunt atestate acorduri scrise între diferite state, în special între statele-cetăți grecești, care reglementau comportamentul polisurilor neimplicate în război sau circulația pe mare a navelor ce aparțineau statelor neimplicate în război cu ale celor care aparțineau statelor beligerante.

Neutralitatea continuă să se dezvolte în epoca feudalismului. Mai exact, termenul de neutralitate, în sens de neparticipare la război, apare pentru prima dată în 1378. În 1408, el se întâlnește într-un document oficial, decretul unui rege francez, care arată că și el își păs-

trează neutralitatea în lupta dintre papa de la Roma și papa de la Avignon. Tot în secolul al XV-lea încep să se încheie unele tratate de neutralitate, iar în 1478, orașul Liège a încercat să adopte un statut de neutralitate care prefigura, în unele privințe, neutralitatea permanentă. Până în secolul al XVI-lea, un singur element de principiu mai semnificativ este de semnalat, părțile beligerante nu mai forțau statele terțe să se situeze alături de una dintre ele. O importanță deosebită în dezvoltarea regulilor neutralității în războiul pe mare o are și elaborarea, în jurul anului 1494, a culegerii de reguli de la Barcelona asupra comerțului maritim și drepturilor statelor neutre, cunoscută sub denumirea „Consolato del Mare”.

Din secolul al XVI-lea încep să se pună bazele convenționale ale neutralității, ca urmare a încheierii unor convenții prin care se interzicea contractanților de a-i ajuta în vreun fel pe adversarii lor, într-un eventual război, pentru ca în secolul următor înțelegerile să cuprindă și alte elemente ale neutralității, referitoare la regula pavilionului. În secolele XVI și XVII, instituția neutralității în timp de război nu dobândește o reglementare mai amplă. Aceasta rezultă și din tratarea ei sumară de către Hugo Grotius în lucrarea „De jure belli ac pacis” care stabilește numai reguli generale, în sensul că neutrii nu trebuie să facă nimic spre a întări un beligerant care duce un război injust sau spre a împiedica acțiunile unui beligerant care duce un război just, în cazul în care există îndoială asupra caracterului just sau injust al războiului, neutrii să trateze la fel pe toți beligeranții.

Dacă în secolul al XVII-lea neutralitatea în timp de război nu echivala cu o

atitudine imparțială față de beligeranți, în secolul al XVIII-lea, teoria și practica stabilesc că neutrii au obligația să rămână imparțiali, iar beligeranții, să respecte teritoriile neutrilor [9, p.517]. Deci, în această perioadă, neutralității i se atribuie două idei: abținerea și imparțialitatea. Obligația de a se abține conținea interzicerea unui stat neutru de a acorda ajutor vreunui stat beligerant.

În secolul al XIX-lea este consacrată instituția neutralității permanente, ca poziție de neparticipare a unui stat la războaiele purtate de alte state. Elveția este prima țară căreia i se recunoaște un asemenea statut în 1815, cu privire la recunoașterea și garantarea neutralității permanente și a intangibilității.

Spre sfârșitul secolului al XIX-lea era deja acceptat că neutralitatea constituie un element esențial al suveranității, în sensul că fiecare stat este liber să decidă poziția sa față de un conflict armat declanșat, de a se implica sau a păstra o atitudine de neutralitate, care să fie respectate de statele aflate în conflict.

Însă principalele instrumente juridice prin care se reglementează statutul de neutralitate și care constituie dreptul clasic în această materie sunt două convenții adoptate la Conferința de pace de la Haga din 1907, și anume: Convenția a V-a „privitoare la drepturile și datoriile puterilor și persoanelor neutre în caz de război pe uscat” și Convenția a XIII-a „privitoare la drepturile și datoriile puterilor neutre în caz de război maritim”. Acestea constituie dreptul clasic în materie de neutralitate.

În epoca contemporană interzicerea războiului de agresiune, precum și principiul securității colective care stă la baza constituirii Organizației

Națiunilor Unite (ONU), statele sunt obligate să participe la reprimarea agresiunii și să-și acorde ajutor reciproc, inclusiv cu folosirea forței armate, atunci când unul dintre statele membre ale ONU este victima unei agresiuni. Noile realități ale problemelor de securitate internațională au determinat ca problema neutralității în timp de război să fie abordată într-un cadru complex, iar principiile de bază ale neutralității – imparțialitatea și abținerea – să intre, într-o anumită măsură, în contradicție cu noile principii.

Cum pentru unele state, în special pentru cele mici, neutralitatea prezintă un interes deosebit, soluția s-a găsit în neutralitatea diferențiată. În cadrul acestui concept păstrându-se drepturile și obligațiile statului neutru față de statele angajate în conflict, acesta are dreptul și obligația de a da ajutor victimei agresiunii sau statelor membre ale ONU ce iau parte la acțiunea armată hotărâtă de Consiliul de Securitate al ONU, pentru sancționarea agresorului constatat ca atare, prin mijloace care nu implică participarea la ostilități, cum ar fi permiterea trecerii prin teritoriul său a trupelor statelor care iau parte la sancțiunea militară aplicată agresorului, dreptul de a furniza materiale necesare beligerantului care duce un război de apărare etc.

Asumarea acestor obligații nu exclude însă dreptul statului permanent neutru ca, în conformitate cu Carta ONU privind dreptul la autoapărare, să întrețină forțe armate, să ia orice alte măsuri necesare pentru protejarea teritoriului național împotriva unei agresiuni căreia i-ar putea fi victimă, să ceară ajutor și să fie ajutat în cazul în care ar fi atacat de un alt stat.

Exemple de state neutre

De-a lungul timpului se cunosc doar câteva state care și-au declarat statutul de neutralitate permanentă. Elveția este cazul tipic de stat cu neutralitate permanentă. Lupta Elveției pentru recunoașterea neutralității a durat mulți ani. În viziunea unor istorici, începutul neutralității Elveției datează din 1515, când trupele elvețiene au fost înfrânte de francezi în bătălia de lângă Marignano. Deși după această dată ea nu a mai purtat războaie de cotropire, neutralitatea sa nu a devenit un fenomen permanent. Elveția a început să urmeze o politică declarată de neutralitate în urma Tratatului de la Utrecht din 1713, dar abia în 1815 regimul juridic al neutralității sale permanente a fost stabilit și garantat, prin declarațiile statelor participante la Congresul de la Viena. Printr-un tratat din același an semnat de toate marile puteri ale epocii s-a fixat că neutralitatea și inviolabilitatea Elveției este în interesul Europei, reconfirmându-se același lucru prin Tratatul de la Versailles în 1919, fiind respectată neutralitatea și în timpul celui de al Doilea Război Mondial. Invocând statutul său de stat permanent neutru, Elveția nu este membru al ONU. Deși s-a pus această problemă în câteva rânduri, poporul elvețian a respins prin referendum intrarea țării în ONU, în special datorită sistemului de aplicare a unor sancțiuni militare considerat ca incompatibil cu statutul de neutralitate permanentă.

Belgia și-a adoptat o politică de neutralitate între anii 1831 și 1919. Neutralitatea Belgiei a fost încălcată de Germania în 1914 și a încetat prin voința statului belgian și în baza tratatelor de

pace de după Primul Război Mondial. În aceeași situație a fost și Luxemburgul, care și-a asumat neutralitatea între 1867 și 1919. Neutralitatea sa a încetat să mai fie garantată prin tratatul de la Versailles, dar a fost menținută unilateral până în 1940, când teritoriul luxemburghez a fost invadat de către Germania nazistă. În prezent, ambele state fac parte din Alianța Atlanticului de Nord (NATO).

Austria și-a declarat statutul de neutralitate permanentă printr-o lege internă din 1954 care a intrat în vigoare în 1955, dar și după semnarea în același an a „Tratatului de stat” între Austria și cele patru mari puteri (Anglia, Franța, SUA și URSS). Prin acest tratat Austria se angaja să nu adere la nicio alianță, să nu permită niciunui stat străin să stabilească baze militare pe teritoriul său și să-și apere neutralitatea prin orice mijloace, iar cele patru state se angajau să-i respecte independența și integritatea teritorială. Ulterior acest statut a fost recunoscut și de alte state. Austria este membru deplin al ONU din anul 1955.

Mai pot fi aduse în calitate de exemple un șir de state care și-au asumat neutralitatea, cum ar fi Malta, care și-a declarat unilateral neutralitatea permanentă, iar statele europene au luat act de această declarație prin Actul final al Reuniunii de la Madrid din 1983 a Conferinței pentru Securitate și Cooperare în Europa. În Asia de Sud-Est pot fi exemplificate Cambodgia, a cărei neutralitate a fost stabilită printr-o lege constituțională în 1957, definită ca expresia unei politici internaționale. Conform principiului neutralității, Cambodgia nu întreprindea nicio agresiune contra unei țări străine, însă dacă era victima unui atac, își rezerva dreptul de a se

apăra, de a face apel la Națiunile Unite, a cărei membră este, sau la o mare putere cu care era în relații bune [10, p. 148]. La fel și Laosul și-a declarat politica de neutralitate permanentă în 1962, iar 12 state, între care marile puteri, s-au angajat să i-o respecte prin Declarația de la Geneva din același an, însă situația internațională din zonă (în special izbucnirea războiului din Vietnam) a făcut ca aceasta să nu devină efectivă.

Un caz aparte îl reprezintă Turkmenistanul, stat nou apărut, ca urmare a dezmembrării fostei URSS. După ce s-a hotărât, printr-o lege internă, că va avea un statut de neutralitate permanentă, printr-o rezoluție din 1995 Adunarea Generală a ONU a recunoscut acest statut și a cerut statelor membre să-l respecte și să-l sprijine.

În practica modernă, neutralitatea permanentă se stabilește prin acte unilaterale ale statului în cauză, care pot fi recunoscute prin acte multilaterale, cum ar fi exemplele menționate. Totodată, se vede că statul permanent neutru are dreptul la recunoașterea și garantarea entității sale și dreptul de a participa pe deplin la viața internațională ca orice alt stat. Neutralitatea își păstrează actualitatea, chiar în condițiile participării unui stat neutru ca membru ONU, în cadrul sistemului de securitate prevăzut de Cartă și în condițiile stabilite de Consiliul de Securitate al ONU [6, p. 292].

Politica de neutralitate este foarte flexibilă și poate fi adaptată la circumstanțe. În viziunea cercetătorului român Iulian Chifu, există o deosebire între politica de neutralitate și legea neutralității. Prima cuprinde acțiuni voluntare în timp de pace a unui stat declarat neutru, pentru a-și asigura credibilitatea și

eficacitatea propriei neutralități asumate. Legea neutralității (codificată ultima oară în 1907 în cadrul Convenției de la Haga) a fost implementată numai în caz de conflict armat. Ea interzice statului care s-a declarat neutru să intervină în orice conflict, în schimb îi oferă dreptul la integritate teritorială. Deoarece Legea neutralității nu a fost revizuită mai bine de 100 de ani, această noțiune este una depășită, mai ales după intrarea în vigoare a Cartei ONU [8, p. 9].

Chiar dacă despre un comportament neutru al statelor se poate vorbi că ar exista din Antichitate, până în prezent nu s-a cristalizat o cutumă în privința legii neutralității, aceasta este definită, în mare parte, prin prisma practicii elvețiene, deoarece nu există alte state neutre rămase (în sensul direct). Politica neutralității în formula „tradiționalizolaționistă” presupune ca statul să folosească armata doar având rol principal în apărarea națională și excluderea implicării în misiuni (acțiuni de cooperare, implicare) externe ale trupelor. Astfel de state, cum ar fi Suedia, Finlanda, Austria, Irlanda – se consideră că ar face parte din categoria celor nealiniat. Doar Elveția se încadrează în noțiunea de neutralitate, care, istoric, prin menținerea neutralității, a contribuit la stabilitatea acelei părți de Europă și a servit la crearea și la menținerea unuia dintre elementele de bază ale identității elvețiene.

Pentru a răspunde amenințărilor în actualele riscuri de securitate (nonconvenționale), este util ca pentru statele cu politici de neutralitate să se adopte principiul unei politici externe și de securitate participativă. Realitățile mediului de securitate actual, indiferent de statul care s-a declarat neutru, indife-

rent de poziția sa geografică și geopolitică, indiferent de specificul intereselor naționale și geopolitice în plan extern, este necesar să promoveze o „neutralitate activă” care presupune solidaritatea cu comunitatea internațională și adaptarea la circumstanțele reale ale jocurilor geopolitice ale centrelor de putere sau ale altor jucători geopolitici.

Neutralitate politică versus neutralitate militară

Reieșind din experiența istorică a unor state care și-au asumat politici de neutralitate, este necesar de scos în evidență deosebirea între neutralitatea politică și neutralitatea militară, pentru ca să se interpreteze mai simplu acțiunile unor state care au promovat sau promovează politica neutralității. În Europa sunt mai multe state care s-au declarat neutre, și anume: Austria, Irlanda, Finlanda, Suedia, dar care fac parte din comunitatea europeană. Uniunea Europeană ca o structură suprastatală cu un centru unic de luare a deciziilor promovează acțiuni de politică externă, în care se regăsește și politica de securitate și apărare. Statele declarate neutre, integrându-se în UE, participă activ la deciziile UE și susțin PESC/PESA, menținând relații strânse cu NATO, pe care o privesc ca fiind principalul instrument de securitate pe continent. Anumite state (Finlanda, Suedia) își dezvoltă forțele militare interoperabile cu NATO, participând, în special, la misiuni în managementul crizelor. Această situație provoacă dezbateri cu privire la statutul acestora privind politica de neutralitate, precum și dacă acestea sunt astăzi neutre sau ar opta pentru integrarea în NATO. Deși strategiile de securitate ale

celor două state neutre sunt diferite, au și elemente comune. În timpul războiului rece cele două țări (Suedia și Finlanda) erau neutre militar și politic, însă, odată cu aderarea în 1995 la UE, ele au renunțat la neutralitate politică, mai ales după ce UE a lansat PESA. Ele pledează pentru un rol tot mai important al UE în politici de securitate pe arena internațională, asumându-și angajamentul respectării politicii externe comune ale UE. Ambele cooperează cu NATO, chiar dacă nu s-a decis să renunțe la neutralitate militară și să adere la NATO.

Neutralitatea, fie ea politică sau militară îndeplinește o funcție geopolitică atât pentru statul care și-a asumat-o, cât și pentru statele care garantează această neutralitate, iar în această situație vecinii direcți sau indirecti sunt cei care influențează politica de neutralitate a statului care și-a asumat-o. Sunt situații în care vecinii sunt mai interesați de menținerea neutralității unui stat decât statul care și-a asumat neutralitatea, dar explicațiile reies din situațiile concrete ale statelor neutre. Geopolitic vorbind, spre deosebire de Suedia, Finlanda s-a aflat în sfera de interese a URSS, deci amplasarea și poziția geopolitică au influențat direct și asupra politicii de neutralitate. Însă, privite din punctul de vedere al securității statale, securitatea Suediei era direct legată de cea a Finlandei, și invers. Interesul de securitate al Suediei era ca Finlanda să nu intre sub control militar sau chiar sub ocupație rusă, dar nici Suedia să nu adere la NATO, fapt ce putea afecta ambele state, deoarece prin aderarea Suediei la NATO, impunea URSS să-și schimbe atitudinea față de politica de neutralitate a Finlandei. Dar și nerespectarea din

partea URSS a politicii de neutralitate a Finlandei implica și o abordare diferită a Alianței față de neutralitatea Suediei. Moscova controla relațiile politice și economice ale Finlandei cu Vestul și le limita drastic până în 1989. URSS a utilizat politica de neutralitate declarată de Finlanda pentru a bloca accesarea ei în organizațiile occidentale, UE și NATO.

Finlanda și Suedia au aderat la UE în 1995, apoi au susținut PESC a UE, inclusiv componenta de securitate și apărare, intrând formal în acorduri militare și de securitate cu instituțiile occidentale. Suedia și Finlanda nu au fost real neutre, nici măcar nealiniat în perioada Războaielor Reci și nu sunt nici astăzi. În prezent Finlanda tot mai insistent discută despre aderarea la NATO, iar ca urmare a ultimelor evenimente din Ucraina, și Suedia a accentuat această doleanță în privința aderării la NATO. Fiind părți ale UE, ambele susțin dezvoltarea responsabilității apărării și securității din partea UE, totodată recunoscând rolul NATO în asigurarea securității Europei, de aceea ambele pledează pentru coordonarea relațiilor UE-NATO, în privința securității continentale.

Procesele geopolitice ale continentului european

Secolul XXI este marcat de două procese la nivelul continentului european. Aceste procese influențează în mod direct sistemul de securitate europeană. Și anume, extinderea NATO, prin lansarea Conceptului Strategic al Alianței, precum și extinderea UE cu promovarea Politicii Externe și de Securitate Comună (PESC). Totodată se observă o tendință de manifestare accentuată a Federației

Ruse pe continental european, și anume dorința acesteia de a pune bazele unei structuri supranaționale (Uniunea Eurasiatică), nucleul căreia îl reprezintă Rusia, Belarus și Kazahstan în care vor încerca să fie atrase și alte țări ex-sovietice.

Extinderea UE și NATO sunt două procese paralele și complementare. Țările care au aderat la NATO, ulterior au devenit și parte a UE, cu unele excepții (Turcia), dar sunt și țări care au devenit membre ale UE, dar nu sunt membre NATO. În general nu trebuie privit procesul NATO și UE ca o axiomă, lucru demonstrat în practică. Doar oficialii ruși văd aceste două procese identice.

Atât NATO, cât și UE s-au extins până la hotarele fostei URSS (trei țări din fosta Uniune Sovietică sunt parte a UE și NATO, – Țările Baltice). NATO a ajuns în anul 2004, iar UE în anii 2004 și 2007. Alianța nu manifestă tendințe clare de extindere spre est, pentru a fi atrase în această structură și alte state foste sovietice, iar Summit-ul NATO de la București din 2008 nu a oferit o perspectivă clară de aderare pentru Ucraina și Georgia, probabil ca să nu deranjeze Rusia, care se opune vehement ca restul țărilor post-sovietice cum ar fi Ucraina, R. Moldova și Georgia să adere la această structură. Tendințele Georgiei de a adera la NATO au costat-o pierderea Abhaziei și Osetiei de Sud, ca urmare a unui război cu Federația Rusă în august 2008. În schimb, UE în 2009 a lansat, la Praga, proiectul Parteneriatului Estic, care prevede atragerea celor șase țări ex-sovietice (Belarus, Ucraina, R. Moldova și Georgia, Armenia și Azerbaidjan) într-o strategie a Bruxeului, prin care le oferă o perspectivă de asociere la această comunitate prin dimensiuni politice și economice.

Federația Rusă urmărește cu îngrijorare aceste procese de extindere a UE asupra țărilor post-sovietice. Moscova consideră aceste state ca zonă exclusivă a intereselor sale geopolitice și nu acceptă ca cele șase țări ale Parteneriatului Estic să se asocieze cu UE. Interpretarea Moscovei conține raționamente în primul rând geopolitice. Aceasta reiese din declarațiile oficialilor de la Kremlin, precum și a diferitor experți ruși. Felul cum a procedat Moscova cu Ucraina și Armenia în preajma Summitului Parteneriatului Estic de la Vilnius este cel mai important argument, dar și acțiunile ulterioare ale Federației Ruse în Ucraina, în legătură cu anexarea Crimeii și a provocărilor separatiste din sud-estul teritoriului ucrainean, la fel induce ideea că Moscova se opune violent aderării Ucrainei la UE, precum și la NATO. Acțiuni mai pronunțate ale Rusiei față de R. Moldova se vor manifesta numai după ce Moscova își va consolida poziția în anumite regiuni din sudul Ucrainei.

Impactul contextului regional asupra situației Republicii Moldova

O viziune realistă asupra politicii de neutralitate a Republicii Moldova este necesar să fie abordată prin prisma poziției geografice și geopolitice. Totuși poziția geopolitică a Republicii Moldova este specifică, dacă se iau în considerare toate aspectele și variabilele regionale (teritoriul Ucrainei, Marea Neagră, Caucazul, Orientul Mijlociu etc.). Totodată R. Moldova este un stat de frontieră geopolitică, având granița directă cu UE și NATO pe de o parte și indirectă cu Federația Rusă, pe de altă parte. Așadar, poziția geopolitică a Republicii Moldo-

va este total diferită de a celorlalte țări neutre, din considerentul că se află în spațiul de interese geopolitice vitale ale Federației Ruse și, totodată, în apropiere de celelalte zone enumerate mai sus.

Făcând comparație cu alte state neutre, Finlanda are graniță directă cu UE, NATO și Rusia, dar presiunea geopolitică din partea Moscovei asupra acestei țări e diferită de cea pe care o manifestă față de Chișinău. Teoretic, și situația geopolitică a Suediei este apropiată de cea a Republicii Moldova, învecinându-se direct cu NATO și cu UE și indirect cu Rusia. Din perspectiva amplasării acestor state, Finlanda percepe amenințarea rusă direct, pe când Suedia e statul protejat de către vecinul finlandez.

Situația geopolitică a Republicii Moldova e dezavantajată și din perspectiva percepției pe care o are Federația Rusă asupra spațiului post-sovietic (străinătatea apropiată), și anume sunt privite ca sfere de interes exclusiv. Statele neutre Finlanda și Suedia nu au fost parte a Uniunii Sovietice, nu sunt supuse unor riscuri sau provocări interne și externe din partea Federației Ruse.

Contextul regional dezvoltă poziția geopolitică a R. Moldova prin prisma anumitor riscuri, precum și oportunități. Politica de neutralitate a R. Moldova influențează asupra Ucrainei, dar și asupra comportamentului Rusiei, atât asupra Chișinăului, cât și a Kievului. Ca urmare a ultimelor evenimente în context regional, s-a demonstrat că securitatea statală a R. Moldova este influențată direct de securitatea Ucrainei și invers. Interesul R. Moldova e ca Ucraina să nu intre sub controlul Moscovei, deși Kievul a pierdut Crimeea și se luptă cu separatiștii în sud-estul țării.

Intrarea sub controlul Rusiei a Ucrainei presupune și intrarea întregii Moldove sub același control. Gradul de presiune geopolitică asupra Moldovei depinde de gradul de rezistență a Ucrainei față de Rusia. Chiar dacă Ucraina și Moldova sunt două țări cu caracteristici diferite (teritoriu, populație, economie, putere statală), acestea sunt privite în bloc (în comun) de Moscova, iar cedarea uneia presupune cedarea celeilalte părți, iar datorită poziției pe care o deține R. Moldova se simte protejată într-un anumit fel de Ucraina.

În urma unor presiuni geopolitice continue din partea Rusiei, poate apărea varianta ca Ucraina să reziste, dar să cedeze R. Moldova (în urma alegerilor parlamentare, dar și alte provocări), atunci prin teritoriul R. Moldova ar crește presiunea asupra Ucrainei și gradul de rezistență a Kievului va fi diminuat. Actualmente, Republica Moldova și Ucraina sunt două state care depind reciproc din perspectiva securității naționale. O diminuare a presiunii ruse în raport cu ambele state ar putea fi contracarată cu suportul NATO, UE, SUA etc.) Ambele percep amenințarea rusă la modul direct, însă un mic avantaj are R. Moldova neavând frontieră directă cu Rusia. Ambele sunt privite de Moscova ca aparținând sferei sale de interese, chiar dacă ar menține politici de neutralitate, așa cum a fost cazul Finlandei în perioada războiului rece, iar menținerea unui echilibru între NATO și Rusia prin politica de neutralitate a Chișinăului și Kievului devine ineficientă în cazul în care Rusia nu respectă dreptul internațional și alte acorduri pe care și le-a asumat, afectând în mod direct securitatea Ucrainei și a Moldovei.

Astfel, contextul regional scoate în vileag vulnerabilitățile la care este expusă R. Moldova atât în exterior, cât și în interior, și fac Chișinăul să ia măsuri rapide și eficiente pentru a face față riscurilor de securitate. Politica externă și internă pe care le promovează R. Moldova trebuie să se încadreze în limitele minime ale „marjei de eroare”. „Marjele de eroare” constau din două părți: tipurile de pericole cărora un stat trebuie să le facă față și cantitatea de putere pe care un stat o posedă. Actualul context regional a atras atenția Chișinăului asupra stării sistemului național de securitate (instituții, legislație, resurse umane, logistică, finanțare etc.) și oferă prilej pentru analizarea profundă a politicii de neutralitate pe care R. Moldova și-a asumat-o constituțional din 1994.

Premisele asumării statutului de neutralitate a Republicii Moldova

Momentul asumării neutralității R. Moldova a fost dictat de specificul raporturilor între Moscova și Chișinău, după obținerea independenței statului moldovenesc în 1991. R. Moldova a fost nevoită să includă în Constituție în 1994 neutralitatea la insistența Rusiei, dar R. Moldova și-a asumat neutralitatea în următoarele circumstanțe: după alegerile parlamentare din februarie 1994, guvernarea a fost formată din partide filo-ruse; prin neutralitate se urmărea ca Rusia să fie convinsă să-și retragă forțele armate din zona de est a țării. Diplomatic s-a reușit ca Moscova să semneze un act prin care să-și retragă forțele armate din Moldova la Summit-ul OSCE de la Istanbul din 1999, însă nici până în prezent nu și-a îndeplinit angajamentele

asumate. Prin neutralitate R. Moldova urmărea să obțină acceptul Rusiei de a rezolva problema transnistreană pentru a fi reintegrat statul.

Totodată, trebuie de menționat că și Chișinăul profita de neutralitate, revendicând-o atunci când Rusia punea accent pe cooperare militară cu R. Moldova, pentru a respinge propunerile Moscovei. Oricum, Rusia nu era categorică, așteptând un context favorabil, pentru a putea impune cooperarea militară.

Neutralitatea R. Moldova, până nu demult, a fost una pro-rusă, deoarece și guvernările în mare parte au fost pro-ruse, iar alternativa la neutralitate era mai mult văzută ca o integrare/cooperare cu structuri politico-militare sub egida Rusiei, și mai puțin sau deloc cu NATO. Astăzi contextul regional înclină balanța în direcția vestică.

Din momentul introducerii în Constituție a principiului de neutralitate, acesta a fost intens promovat de toate guvernările, indiferent de orientare doctrinară, de aceea a căpătat o răspândire largă în rândul populației. La nivel de societate, neutralitatea e susținută de un număr mai mare de cetățeni în comparație cu cei care ar susține aderarea la un bloc politico-militar (un rol important în menținerea acestei percepții îl are mass-media, o parte din liderii de opinie etc.). Neutralitatea este susținută de un șir de forțe politice care împărtășesc atât orientarea pro-estică, cât și pro-vestică, asta deși în cadrul actualei coaliții de guvernare nu există o singură viziune cu privire la neutralitate; o forță politică (PL) pledează pentru aderarea la NATO, iar celelalte două formațiuni (PLDM și PD) consideră că nu este momentul ca R. Moldova să renunțe la neutralitate.

Interesele Federației Ruse privind politica de neutralitate a Republicii Moldova

Neutralitatea nu a fost atât o necesitate pentru R. Moldova, cât un interes geostrategic al Rusiei. Includerea, în Constituția moldovenească, a articolului cu privire la neutralitate a fost mai mult o condiție a Moscovei decât o dorință a Chișinăului. Rusia este interesată în menținerea neutralității din partea R. Moldova. Moscova a insistat și insistă în continuare pe neutralitate, pentru că în felul acesta R. Moldova este menținută în sfera sa de influență, pentru că neutralitatea garantează Rusiei nesemnarea de către R. Moldova a unor acorduri politico-militare cu alte state sau cu organizații, cum ar fi NATO. Rusia profită de neutralitatea R. Moldova pentru a o folosi drept „zonă tampon”, care îndeplinea și îndeplinește în continuare o funcție geostrategică pentru Rusia, eliminând influența altor state sau actori, furnizori de securitate. Pe parcursul a 23 de ani de independență ai R. Moldova, politica externă a avut o marjă de flexibilitate, marja reieșind din gradul de presiune venit din direcția Moscovei asupra Chișinăului. Relațiile între Chișinău și Moscova au evoluat din 1991 până în prezent mai mult conflictual decât normal, cauza principală fiind conflictul transnistrean și tendințele de integrare a R. Moldova în comunitatea europeană. Se poate considera că prin politica de neutralitate impusă Moldovei, Rusia controlează politica externă a Chișinăului, controlează relațiile politice și economice, și folosește diverse instrumente pentru a nu permite independența de Moscova.

Necesitatea reevaluării politicii de neutralitate

Situația din Ucraina determină R. Moldova să abordeze printr-o prismă nouă problema cu privire la politica de neutralitate (analizând și implicarea Rusiei în problemele interne ale Moldovei din 1992 până în prezent). Neutralitatea trebuie regândită prin prisma tuturor riscurilor care provin din exterior, și în special din direcția Rusiei. Moscova impune o neutralitate falsă Republicii Moldova, prin menținerea forțelor armate în zona transnistreană. Această falsitate e înțeleasă de majoritatea clasei politice și de către o bună parte din cetățeni.

Schimbarea hărții politice în zona de est a Europei de către Rusia necesită o abordare diferită a politicii de neutralitate, care trebuie să reiasă din rațiuni de securitate prin intensificarea unei cooperări cu NATO, precum și cu anumite state cu capacități de a fi furnizori de securitate în regiune. R. Moldova nu este în stare de una singură să-și asigure securitatea, deoarece în regiune se aplică principiul politicii de putere, iar prevederile dreptului internațional, normele constituționale, dar și acordurile pe care le-a semnat Rusia la nivel internațional sunt încălcate flagrant (totodată trebuie de accentuat că și decalajul de putere între R. Moldova și Rusia este enorm). Republica Moldova dorește să promoveze stabilitatea menținându-și neutralitatea, dar circumstanțele prezente o impun să regândească politica respectivă, ca urmare a schimbărilor majore care s-au produs în vecinătatea estică.

CONCLUZII

Prin evoluția situației Republicii Moldova și a menținerii politicii de neutralitate pe parcursul a douăzeci de ani, de când a fost introdus în Constituție, principiul de neutralitate, asumat în cadrul politicii externe, este unul formal, care a menținut în șah politica externă (diplomația), pentru ca să nu se poată identifica instrumente internaționale de depășire a unor vulnerabilități de securitate. Pentru R. Moldova asumarea neutralității nu a fost atât un scop al politicii externe, cât mai degrabă un mijloc pentru a atinge alte obiective: securitatea, integritatea teritorială, eliminarea prezenței militare ruse în zona de est, eradicarea separatismului. Chișinăul nu poate adopta formula „securitate și independență prin neutralitate”, deoarece, pe lângă amenințările convenționale, există o serie de amenințări externe (nonconvenționale), precum terorismul, crima organizată, problemele ecologice, iar, pentru a se proteja de astfel de fenomene (riscuri), e necesar să se adopte formula de „securitate prin cooperare”, deoarece de una singură Moldova nu poate face față tocmai din cauza neutralității.

Poziția geopolitică a Moldovei, amplasată între două centre de putere (NATO/UE – Rusia), va menține și pe viitor vulnerabilă neutralitatea. Politica de neutralitate, în actualul context regional, afectează securitatea Moldovei, din cauza acțiunilor de implicare a Rusiei. Neutralitatea Republicii Moldova nu trebuie asociată și nici comparată cu neutralitatea altor state cum sunt Finlanda, Suedia, Austria, Elveția etc., fiindcă sunt diferite atât amplasările geografice, cât și pozițiile geopolitice.

Nu este suficient ca neutralitatea să fie inclusă în constituție; este necesar să fie oferite garanții internaționale asupra neutralității. Neutralitatea permanentă trebuie validată prin tratate. RM nu a semnat tratate prin care să i se ofere garanții internaționale de neutralitate, ca în cazul altor state. S-a încercat semnarea unui acord internațional prin care să se garanteze neutralitatea R. Moldovei, și anume Pactului de stabilitate și securitate pentru Moldova la Sofia, unde urmau să depună semnături statele cu interese directe în R. Moldova, dar Rusia a refuzat. Prin asumarea neutralității, teoretic, R. Moldova are dreptul la integritate teritorială, iar, dacă admitem că această neutralitate a fost asumată la insistența Federației Ruse, tot ea nu asigură și nu respectă integritatea teritorială.

Neutralitatea Republicii Moldova e încălcată de Federația Rusă, care menține forțe armate în zona de est și nu intenționează să le retragă. Neutralitatea permanentă pe care ne-o impune Rusia presupune să nu aderăm la alianțe militare, să nu permitem baze militare străine pe teritoriul Moldovei și nici utilizarea teritoriului în scopuri militare. Însă Federația Rusă, acționând geo-strategic, propune Chișinăului aderarea la organizația de securitatea colectivă sub patronaj rusesc, insistă asupra legalizării menținerii armatei în zona de est și gândește teritoriul Republicii Moldova (inclusiv zona transnistreană) în termenii militari ai propriei securități naționale, presând Chișinăul să nu colaboreze cu alte state din punct de vedere politico-militar. În pofida insistenței cu care susține neutralitatea Moldovei, fără acceptul Chișinăului, menține forțe militare și,

totodată, susține separatismul în regiunea transnistreană și în zona de sud. Astfel, neutralitatea e mai mult formală pentru Republica Moldova și e folosită de Federația Rusă drept un instrument pentru ca Chișinăul să nu obțină garanții de securitate din partea altor state sau structuri internaționale.

Folosirea mecanică a unui model de stat neutru, pentru a fi aplicat în totalitate Republicii Moldova, e lipsită de viziune. Argumentarea menținerii neutralității folosind exemplele Elveției, Austriei, Suediei, Finlandei etc. reflectă o abordare superficială. O viziune profesionistă implică o analiză a stării sistemului de securitate regional și intern, raportarea potențialului sistemului de securitate intern la provocările interne și externe. Contextul regional și poziția geopolitică a Republicii Moldova dezavantajează atât menținerea neutralității, cât și renunțarea la aceasta și aderarea la NATO (deoarece tensiunile din est pot lua amploare, iar în interior s-ar produce o destabilizare).

Așa cum Rusia respectă neutralitatea R. Moldova doar declarativ, la fel și Chișinăul poate să-l respecte, dar în realitate să coopereze cu NATO, precum și cu alte state, pentru ca în caz de război să aibă susținerea directă și indirectă de la aceștia; deci să fie o neutralitate pe timp de pace, dar să fie raliere la NATO în timp de război, în cazul unui atac din partea Federației Ruse. Fără o acoperire a securității din partea unei structuri sau state care ar garanta securitatea țării, Chișinăul nu va reuși să-și construiască politici sigure de securitate, iar acest lucru ar putea să se realizeze numai dacă Moldova va adera la organisme de securitate internaționale.

Dacă Moldovei nu-i vor fi deschise ușile pentru astfel de tendințe, ea va fi lăsată în sfera de interes și influență rusă, care ar impune-o să coopereze și militar cu Moscova, sub forma prevederilor Memorandumului Kozak, sau prin alte variante.

Într-o anumită măsură, neutralitatea Republicii Moldova poate fi privită ca un eșec. S-a încercat prin neutralitate să se rezolve niște probleme cu Rusia, dar fără rezultat. În 1992 Rusia a purtat război cu Moldova și a construit un regim separatist, menținut pe toată perioada independenței, prin intermediul căruia încearcă să mențină Chișinăul în sfera sa de influență.

Republica Moldova nu are garanții de securitate (nu are capacități proprii pentru a-și asigura securitatea), de aceea e necesară o garanție viabilă de securitate de tip NATO, decât în altă formulă (de a adera la organizații de securitate colectivă sub egida Rusiei). Astăzi neutralitatea R. Moldovei e utilizată împotriva aspirațiilor sale pro-occidentale.

Dezvoltând o colaborare cu NATO încă din 1994, prin aderarea la Parteneriatul pentru Pace și semnând în 2006 Planul Individual de Acțiuni R. Moldova-NATO), în prezent Chișinăul are o politică mai mult de nealinie militară, decât o politică de neutralitate. Limitele politicii de nealinie a R. Moldova constau în confortul Rusiei de a se menține în regiunea transnistreană, dar și să influențeze politicile Chișinăului.

Ideea neutralității R. Moldova poate fi văzută ca o opțiune adoptată în niște circumstanțe geopolitice concrete, dar nu nelimitat. Atunci când sunt conflicte sau chiar războaie în vecinătate, Chișinăul trebuie să-și rezerve dreptul

de a mai fi neutră în cazul unui război din vecinătatea nemijlocită a sa. Republica Moldova nu poate rămâne neutră atunci când Ucraina e atacată. La potențialul pe care îl posedă statul în comparație cu vecinii direcți, dar și indirecti, nu e posibil ca R. Moldova să rămână, ci să i se și garanteze neutralitatea în cazul unui război.

RECOMANDĂRI

Reieșind din contextul geopolitic regional, Moldova are nevoie să coopereze cu NATO, pentru a-și garanta securitatea (integritatea teritorială și stabilitatea internă), trecând la un stadiu cu mult mai avansat față de ceea ce reprezintă Programul Parteneriatului pentru Pace sau Planul Individual de acțiuni al Parteneriatului Republica Moldova – NATO. Chiar dacă își va menține în continuare neutralitatea, R. Moldova e nevoită să-și dezvolte o armată puternică și să investească în politica de apărare (așa cum a procedat și procedează în continuare statul suedez), pentru a face față unor provocări.

Contextul regional necesită ca atât NATO, cât și Moldova să intensifice colaborarea (este necesară o deschidere sinceră din ambele părți), deoarece contextul geopolitic regional reflectă un raport de forțe, iar Rusia are suficiente pârghii să-l influențeze conform intereselor sale. Situația din regiune va fi tensionată și în viitor, de aceea Republica Moldova trebuie să obțină garanții de securitate prin încadrarea sa în structurile euro-atlantice. De zece ani NATO este la hotar cu Moldova, dar relațiile cu această structură au fost dezvoltate superficial.

Prin cooperarea aprofundată cu NATO, Moldova trebuie să devină un

membu nedeclarat, dacă actualul context regional e nefavorabil extinderii Alianței. Moldova trebuie, ca paralel cu politica de neutralitate, să-și pregătească armata, pentru a avea capacitatea de a se apăra în cazul unui atac asupra statului. În condițiile actuale Chișinăul are nevoie de mai mult sprijin extern occidental, pentru a-și dezvolta politicile sale de securitate. În prezent NATO nu este pregătită să propună Republicii Moldova să adere, dar nici Republica Moldova nu este disponibilă acestei oferte. Există niște cerințe pe care trebuie să le îndeplinească partea moldovenească.

Republica Moldova nu are o istorie a strategiilor de securitate, nu are tradiții în astfel de politici. În acest domeniu trebuie să fie încadrați specialiști bine pregătiți (la fel, e necesar de văzut cadrul normativ în domeniul securității, instituțiile și interacțiunea lor etc.) Prin guvernările care s-au perindat nu s-a observat o gândire și abordare profundă a strategiei de securitate a țării, domeniul era în mare parte ignorat de conducătorii țării, iar instituțiile care sunt responsabile de sectorul de securitate au fost politizate excesiv, fiind folosite în rol de instrumente de șantaj a unor politicieni împotriva altor concurenți etc. În timp, s-a creat în mentalul colectiv percepția lipsei unei culturi de securitate. Memoria istorică, fiind mereu marcată doar de conflictul transnistrean, a menținut această percepție în toată perioada independenței. Nu a fost conștientizată nici poziția geografică, care determină în mare măsură strategiile de securitate. Deci, sistemul de securitate a fost neglijat, neconștientizând rolul pe care îl are acesta asupra menținerii stabilității interne, dar și ca ripostă față de o agre-

siune externă. Înțelegerea adecvată a contextului geopolitic, prin dezvoltarea unor politici de securitate inteligente și eficiente, poate minimaliza riscurile externe și să se mențină un echilibru geopolitic regional.

Chiar dacă R. Moldova și-a asumat neutralitatea, prin tendințele sale de a se integra în UE, poate că manifestă mai mult o politică de nealinieră, și nu de neutralitate (ca în cazul Elveției). Atât asocierea la UE, cât și aderarea ulterioară va face ca neutralitatea asumată să fie formală. Asocierea, dar mai ales integrarea, presupun racordarea politicii externe a țării la politicile externe și de securitate a UE, iar dacă NATO este garantul securității UE, atunci Alianța va fi și garantul securității RM.

În doctrina de securitate a R. Moldova trebuie să se introducă ideea ca, în cazul unui atac asupra țării, Chișinăul să accepte asistența altor state sau organizații, dar să nu se rezume doar la apărare pe cont propriu. Oferirea de asistență din partea garanților internaționali, furnizori de securitate, trebuie să fie credibilă, și nu una nu formală. La modul practic, o astfel de asistență pentru apărare ar putea fi primită de la SUA și NATO.

În actualul context geopolitic, Chișinăul ar putea să privească în direcția aderării la NATO, însă la moment NATO nu poate deschide ușa pentru R. Moldova, până când nu se resetează relațiile între Bruxelles și Moscova; deocamdată reacția Rusiei va fi negativă dacă NATO va accepta membri din zona Parteneriatului Estic.

Neutralitatea Moldovei nu trebuie privită ca un obstacol pentru cooperarea militară cu NATO. Chiar dacă R. Moldova nu are garanții formale

de securitate din Vest și nici nu e pregătită să primească o asistență majoră directă din partea NATO, Chișinăul trebuie să fie pregătit să primească asistență indirectă. Pentru început, e necesară crearea unui cadru normativ clar cu privire la aspecte ce țin de domeniul securității interne a țării; apoi, reformarea instituțiilor care au drept competență securitatea statului și adaptarea atribuțiilor acestora la realitățile specifice ale Republicii Moldova (SIS, Armată, Poliția, inclusiv cea de frontieră); continuând cu delimitarea clară a atribuțiilor fiecărei instituții în probleme de securitate (lărgirea prerogativelor SIS după modelul statelor care se confruntă cu acțiuni separatiste); colaborarea eficientă între instituțiile care au ca atribuții de bază securitatea statului; depolitizarea instituțiilor cu prerogative de securitate și numirea în funcții a unor persoane competente și buni specialiști, pentru a eficientiza activitatea acestor instituții (instituțiile ce țin de securitatea statului să nu fie împărțite politic și să nu fie folosite drept instrumente a unor politicieni împotriva altora; conducătorii instituțiilor respective să nu fie implicați în jocuri politice); pregătirea specialiștilor înalt calificați în cadrul instituțiilor ce țin de securitatea statului (finanțarea adecvată a acestor instituții, care să asigure o activitate normală și eficientă); crearea unui centru de analiză strategică din specialiști bine pregătiți pentru a analiza, monitoriza și evalua acțiunile și strategiile în domeniul securității naționale, să analizeze riscurile și să propună soluții la nivel inter-instituțional.

BIBLIOGRAFIE:

1. Gherghescu V., Cloșca I. *Reguli de drept internațional privind starea de pace și de război*. București, Editura Militară, 1972.
2. Mazilu D. *Drept internațional public*. Vol. I. București, Editura Lumina Lex, 2001.
3. Hauser G. *Securitatea militară și conceptul de neutralitate în Securitatea internațională și forțele armate*. București, Editura Tritonic, 2005.
4. Cloșcă I. Suceavă I. *Dreptul internațional umanitar*. București, Editura Șansa, 1992.
5. Cloșcă I. *Dreptul umanitar și noua ordine internațională*. București, Editura Militară, 1978.
6. Banu L. Roxana O., Ionescu I. *Neutralitatea statelor și dreptul internațional*, în *Drept românesc*, nr. 3. București, 2009, p. 287-296.
7. Chifu I. Neutralitatea între mit, imagine și realitate, în *Infosfera*, nr.4, 2009, p. 9-17.
8. Dragoman I. *Dreptul internațional umanitar*. Constanța, Editura Fundației „Andrei Șaguna”, 1999.
9. Geamănu G. *Drept internațional public*. Vol. II. București, Editura Didactică și Pedagogică, 1983.
10. Colliard C. A. *Instituții internaționale*, Paris: Ed. Dalloz, 1970.